

Грищенко Тамара Борисівна

*директор наукової бібліотеки,
Харківський національний університет
радіоелектроніки,
м. Харків, Україна
e-mail: tamara.gryshchenko@nure.ua
ORCID: 0000-0001-6494-9184*

Нікітенко Олександр Миколайович

*кандидат технічних наук, доцент кафедри
метрології та технічної експертизи,
Харківський національний університет
радіоелектроніки,
м. Харків, Україна
e-mail: nikonxipe@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1082-5247*

БІБЛІОТЕЧНІ СТАНДАРТИ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ

Наведено короткий огляд трьох нових стандартів з інформації та документації. Описано сфери їх застосування в роботі бібліотеки та методи і процедури, за допомогою яких здійснюється визначення параметрів, що наведені в стандартах.

Ключові слова: *стандарт, вплив бібліотек, показник якості, бібліотечна статистика.*

У 2015 році в оновленому Законі України “Про стандартизацію” від 15.01.2015 р. в Україні, як і в інших розвинених країнах світу, стандарти не є обов’язковими документами [1]. Виникає логічне питання, чи варто нам додержуватися стандартів і застосовувати їх в бібліотеках, чи може взагалі забути про їх існування?

Якщо бібліотека є організацією, що працює в своєму форматі (оточенні) і ніяким чином не стикається з іншими бібліотеками, то достатньо мати свої внутрішні документи. Якщо ж налагоджено обмін інформацією, то необхідно додержуватися певних узгоджених документів, таких як стандарти.

На превеликий жаль, якщо йдеться про стандарти ISO, то УкрНДНЦ має право (що і було зроблено) приймати такі стандарти методом повідомлення й подавати їх англійською мовою, що не дуже зручно для робітників бібліотек.

Як відомо, наказом ДП “УкрНДНЦ” від 22.08.2016 р. № 244 введено в дію 01.09.2016 р. три стандарти з інформації та документації: ДСТУ ISO 16439:2016 Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек [2]; ДСТУ ISO 11620:2016 Показники функціонування бібліотек [3]; ДСТУ ISO 2789:2016 Міжнародна бібліотечна статистика [4].

З огляду на це, метою цієї роботи є огляд нових трьох стандартів з інформації та документації задля розуміння бібліотечною спільнотою доречності їх використання у своїй роботі.

Передусім коротко охарактеризуємо вищезгадані стандарти.

1. ДСТУ ISO 16439:2016 Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек.

Цей Міжнародний стандарт можна вважати своєрідним керівним документом для бібліотечної спільноти з методів оцінювання впливу і цінності бібліотек. Він поширюється у відповідь на всесвітні вимоги (попит) щодо характеристик оцінювання впливу бібліотеки.

Методи, описані у Міжнародному стандарті, не відображають всі можливі методи чи методи оцінок, але висвітлюють такі, що найінтенсивніше використовуються і виявилися найбільш ефективними для оцінювання впливу бібліотеки. Щоправда, він не є підставою для того, щоб виключити (унеможливити) застосування методів оцінювання, які не зазначені в ньому. Це цілком логічно і виправдано, бо у світі існує багато бібліотек різних типів, із відмінними завданнями і групами населення, що мають низку унікальних характеристик (структура, фінансування, управління тощо), а їх діяльність залежить від ряду ситуаційних чинників. Виходячи з цього, важливо розуміти,

що не всі методи, описані в цьому Міжнародному стандарті, є корисними для всіх бібліотек.

У Додатку А цього Міжнародного стандарту наведено приклади вимірювання впливу, а в додатку Б надано рекомендації щодо вибору методів для різноманітних цілей. Додаток В описує випадок, коли вплив бібліотеки оцінюють в розширеній інституційній чи організаційній формі.

Цей Міжнародний стандарт визначає строки оцінювання впливу бібліотек та його методи для:

- стратегічного планування та інтегрального менеджменту якості бібліотек;
- полегшення порівняння бібліотечного впливу в часі та між бібліотеками подібного типу і призначення;
- підвищення ролі і значення бібліотек у навчанні і наукових дослідженнях, освіті та культурі, соціальному та економічному житті;
- підтримки політичних рішень щодо підвищення рівня обслуговування і обрання стратегічних цілей бібліотек.

Цей документ також враховує вплив бібліотек на окремих осіб, установи і суспільство. Його застосовують до всіх типів бібліотек в усіх країнах. Однак, як уже відзначалося, не всі методи, описані в ньому, застосовуються до всіх бібліотек, певні обмеження щодо окремих методів наведено в описах.

2. ДСТУ ISO 11620:2016 Показники функціонування бібліотек

Цей Міжнародний стандарт стосується розвитку бібліотек всіх типів. Головною його метою є сприяння використанню показників функціонування відносно якості бібліотечних сервісів у бібліотеках та поширення знань про те, як здійснювати вимірювання функціонування.

Цей стандарт детально визначає вимоги до показника функціонування для бібліотек і встановлює множину показників для використання бібліотеками всіх

типів. Він також забезпечує керівництво з впровадження показників функціонування в бібліотеках, де такі показники ще не використовують.

Якість бібліотечних сервісів пов'язана з ширшою темою управління й забезпечення якості. Цей стандарт визнає і підтримує Міжнародні стандарти, підготовані ISO/TC 176. Зокрема, перший надає стандартизовану технологію і короткі визначення показників функціонування. Крім того, він містить короткі визначення показників і зібрань, аналіз необхідних даних. Детальна інформація щодо методології й аналізу наведена у публікаціях, що перелічено в Бібліографії.

Кожен показник у цьому стандарті має унікальне ім'я, яке іноді відрізняється від прийнятих в літературі, на якій базується їх опис. Такі розбіжності задокументовано в описах показників.

Показники функціонування, що містяться в цьому Міжнародному стандарті, широко застосовуються на практиці, добре задокументовані в літературі чи успішно протестовані та виправлені завдяки національним зусиллям. Деякі описи показників є модифікацією показників, що описані деінде (це відбиває практичний досвід чи необхідність у спілкуванні). Відношення входу і ресурсу добре задокументовано в літературі, забезпечує бібліотекам такі показники функціонування, які вказані в ньому.

Варто додати, що існують певні види діяльності і сервісів бібліотеки, для яких протягом розробки цього Міжнародного стандарту взагалі були відсутні протестовані й добре задокументовані показники. Крім того, електронні сервіси продовжують розвиватися і еволюціонувати, що, звісно, вимагає моніторингу того, яким чином пов'язані показники в цьому Стандарті. Бібліотечна й інформаційна спільнота запрошується до створення механізмів і, з урахуванням цього набуття, пріоритету розробки відповідних показників для існування та виникнення бібліотечних сервісів і ресурсів. Більш того, він буде підтримуватися робочою групою, яка моніторитиме розвиток і вносити додаткові показники після їх тестування й визнання.

Зауважимо, даним послуговуються, оцінюючи Стандарт не всі типи бібліотек в усіх країнах, бо не всі показники функціонування використовуються. Обмеження щодо обрання індивідуальних показників функціонування перелічено у сфері застосування розділу з опису кожного показника (див. додаток Б).

Ці показники стають в нагоді при порівнянні певних проміжків часу в одній бібліотеці, бібліотеки між собою також можуть бути також порівняні, але з обережністю, бо при цьому необхідно брати до уваги будь-які розбіжності у структурах бібліотек і бібліотечних атрибутів, до того ж, розуміючи використання показників, обмежень порівнянь та точної інтерпретації даних.

Існують інші обмеження показників функціонування в цьому Міжнародному стандарті, що залежать від таких локальних факторів, як спільнота, яку обслуговує бібліотека, мандати сервісів і конфігурація технологічної інфраструктури. Результати використання показників функціонування, наведені в ньому, мають інтерпретуватися відносно цих факторів.

Крім того, показники функціонування для всіх сервісів не визначено, а використовуються лише для ресурсів бібліотеки, тому що вони не були запропоновані і протестовані на час формування цього Міжнародного стандарту, або тому що вони не відповідають визначеним критеріям (див. 4.2). Незважаючи на те, що показники функціонування, що містяться в цьому Стандарті, не відображають всіх можливих методів вимірювання чи розвитку, він пропонує прийнятні, протестовані й публічно доступні (тобто неприватні) методології і підходи до вимірювання розкиду функціонування бібліотечного сервісу.

Він також не призначений для виключення показників функціонування, що не визначені в ньому, не містить показників для оцінювання впливу бібліотечних сервісів як на окремих людей, спільноту, яких обслуговує бібліотека, так і на суспільство. Оцінювання впливу бібліотеки буде деталізовано в Міжнародному стандарті (ISO 16439).

3. ДСТУ ISO 2789:2016 Міжнародна бібліотечна статистика.

Цей Міжнародний стандарт є керівництвом для бібліотек і інформаційних сервісів спільноти при збиранні й відображенні статистики.

Він визначає правила збирання і відображення статистики, необхідної:

- для цілей міжнародної звітності;
- для забезпечення узгодженості між країнами за такими статистичними вимірюваннями, що часто використовуються керівниками бібліотек, але не належать до міжнародної звітності;
- з метою заохочення використання статистики для менеджменту бібліотечних та інформаційних сервісів.

Цей Стандарт містить визначення і процедури обчислень для всіх типів ресурсів і сервісів, які бібліотеки пропонують своїм користувачам. Минулий додаток А, що містив визначення і процедури для електронних ресурсів та сервісів, було інтегровано в основну частину Стандарту, через те, що ці ресурси й сервіси мають стати нормальною частиною бібліотечної діяльності.

Розділи 2 та 6 формують ядро цього Міжнародного стандарту. Так, Розділ 2 надає визначення більшості елементів, які складають бібліотечний сервіс; вони слугують тільки для статистичних цілей, а Розділ 6 рекомендує, як кожен з цих елементів обчислюють. Користувачам необхідно звертатися до обох розділів для повноти картини.

Для того, щоб пояснити сенс і доцільність впровадження ряду нових бібліотечних сервісів, у цьому Міжнародному стандарті додано Розділ 3 для опису поточних завдань бібліотек.

Зауважимо, що не всі вимірювання, які зазначено в цьому Міжнародному стандарті, можна зібрати бібліотеками різних типів і розмірів. Щоб надати більшої повноти, певні додаткові вимірювання (важливі тільки для деяких секторів) описано в Додатку А із метою використання тих саме визначень та методів.

Додаток Б імпортовано для адаптації й публікації національної статистики таким чином, щоб їх можна було порівняти між країнами в один і той же час.

Нагальна потреба в описі та оприлюдненні бібліотечної діяльності може бути задоволена, якщо при збиранні даних в бібліотеках додержуються приписів цього Міжнародного стандарту. За можливістю бібліотеки мають збирати всі дані, перелічені в цьому Стандарті, але за умов, що вони стосуються їх діяльності.

Таким чином, кожна бібліотека чи бібліотечна спільнота мають вирішувати для себе, чи застосовувати розглянуті вище стандарти.

Список використаних джерел

1. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 54. – Ст. 1440.
2. ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT). Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек. – Київ : УкрНДНЦ, 2016. – (Інформація та документація).
3. ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT). Показники функціонування бібліотек. – Київ : УкрНДНЦ, 2016. – (Інформація та документація).
4. ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT). Міжнародна бібліотечна статистика. – Київ : УкрНДНЦ, 2016. – (Інформація та документація).

Грищенко Тамара Борисовна, Никитенко Александр Николаевич
БИБЛИОТЕЧНЫЕ СТАНДАРТЫ: ОТДЕЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВОСПРИЯТИЯ

Приведен краткое описание трех новых стандартов по информации и документации. Описано их сферы использования в работе библиотеки и методы и процедуры, с помощью которых осуществляется определение параметров, приведенных в стандартах.

Ключевые слова: стандарт, влияние библиотек, показатель качества, библиотечная статистика.

Gryshenko Tamara, Nikitenko Oleksandr
LIBRARY STANDARDS: HOW TO APPLY TO NEW STANDARDS

A brief overview of the three new standards for information and documentation is presented. Their application areas in the library was described. The methods and procedures using to determinate parameters specified in the standards was carried out.

Keywords: standard, impact of libraries, quality indicator, library statistics.